

SZEGEDI PROBLÉMÁK.

Klebelsberg Kunó grófnak a *Pesti Napló* nov. 1. és a *Szegedi Napló* okt. 19. számában megjelent cikkeiből vesszük az alábbi részleteket, amelyek megírására a szegedi egyetemavató ünnepek készítették a kultuszminisztert

Szerencse, hogy újabban Szegeden és Debrecenben egy öntudatos városi vezetőség, Somogyi és Vásári polgármesterek tisztán meglátták azokat a magasabb feladatokat, amelyek erre a két alföldi metropolisra várnak. Debrecen és Szeged egyaránt felkarolták az egyetemi gondolatot, s míg korábban még ezekben a városokban is lehettek kételkedők, addig ma már mindenki látja, hogy mit jelent a két tiszai egyetem elsősorban magának Szegednek és Debrecennek. E tekintetben a számok is hangosan beszélnek; a szegedi egyetem hallgatóinak létszáma meghaladta a 2000-et, a debrecenié pedig az 1500-at, holott vidéki egyetemeink internátushálózata csak most van kiépülében. Hatalmas vonzóerőt jelentenek a klinikai telepek is, amelyek külön szobáikkal a szanatóriumokat pótolják, ambulanciáikkal pedig a legszélesebb néprétegekhez fordulnak. Rendkívül jellemző, hogy az egyetemek még a város szabályozásra és a városkép kialakulására is döntő befolyással vannak. Korábban a két városnak csak egyetlen központja volt, Szegeden a Széchenyi-tér, Debrecenben a Nagytemplom és a kollégium környéke, vagyis a régi piacterek, ami külön jóformán minden központosult. De a két alföldi nagyváros vezetői tisztán meglátták, hogy nagyvárosban több központnak kell lennie. Ezért létesítettünk Szegeden a Fogadalmi Templomtól délre, ki jóformán a nagykörutakig, egy egyetemi városrészt, az imént felavatott Templom-térrel, mint építészeti centrummal. Ugyanez a városrendezési alapelgondolás érvényesül egészen más módon megvalósítva Debrecenben, ahol az egyetem a Nagyerdőn van és így önként adódott az a természetes gondolat, hogy a város belső területéről sugárutat vezessenek egyenesen az egyetem központi épülete főhomlokzatának, amely előtt hatalmas parkszerű teret képeznek ki. Így keletkezett Szegeden és Debrecenben a városház által alkotott központ mellett egy-egy második városi gócpont: az egyetem és környéke. És mindez közgazdasági szempontból sem becsülhető le, mert az új városi központok kialakítását nyomom követte egész városrészek telekárainak rohamos felszökése, ami nemcsak közhaszonban, hanem magánemberek jogos nyereségében is kifejezésre jutott.

Külömben is öröm azt nézni, mint ébredszik az erő öntudata különösen Debrecenben, Kecskeméten és Szegeden. A szegedi dómot szemlélve, eszünkbe jutnak a középkor legvirágzóbb nagy városai, Bologna és Milánó, Regensburg, Ulm és Köln, ahol a városi polgárság duzzadó erőinek és önérzetes büszkeségének éppen azzal akart kifejezést adni, hogy hatalmas székesegyházakat emelt.

Régebben, amikor a fejedelmi udvaroknak a nemzetek életében még nagyobb szerep jutott, különösen az olasz és a német uralkodók valószínűleg becsületbeli kötelességüknek tartották, hogy székhelyükön tudományos akadémiát, egyetemet, múzeumot és színházat állítsanak és tartsanak fenn. A mi történelmi fejlődésünk kizárta azt, hogy a fejedelmi erő valamely magyar város ilyen

művelődési kiépítése mellett érvényesült volna, sőt még a főváros sem volt eddig rávehető arra, hogy a Pázmány Péter-tudományegyetem és a József-műegyetem érdekében számottevő áldozatokat hozzon. Milyen örvendetes ezzel a vigasztalan képpel szemben, hogy Debrecen és Szeged valóban az olasz és a német fejedelmekre emlékeztető nagy gesztussal a korábbi, közgazdaságilag jobb esztendőikben nagy áldozatokat hoztak nemcsak egyetemeikért, hanem Debrecen még gyönyörű városi múzeumot is épített, Szeged pedig házilkezelésbe vette színházát, úgyhogy a budapesti állami színházak mellett végre van Csonka-Magyarországnak még egy színháza is, amelyet erkölcsi tisztelet tart fenn. Debrecenben a *Tisza István-Tudományos Társaság*, Szegeden a *Dugonics-Kör* mindinkább erősödik és három vidéki egyetemi városunk folyóiratai: a *Minerva*, a *Széphalom* és a *Debreceni Szemle* jelentőségben és hatásban már-már utóléri a Budapesten megjelent revüket.

... Ma már sem Szeged, sem Debrecen polgársága nem nyugodnék bele, ha fejlődését, lakosságának bevándorlás következtében beálló szaporodását, gyarapodását egy Budapestről kiinduló centralizációs hullám megakarná bénítani. Debrecen, Kecskemét és Szeged hangja már távolabbra is elhat, mint a világháború előtt és ha a fejlődés iránya így halad tovább, ha az iparfejlesztési törvény hatásaként nagyobb gyártelepek keletkeznek az alföldi metropolisokban is, és az ipar növekvő vásárlóereje támogatja majd a mezőgazdasági termelést, akkor még ez a nemzedék megláthatja, hogy a tiszai városok játszanak a magyar közéletben olyan szerepet, mint a németben Berlin mellett a feltörő Stuttgart, az erőteljes Frankfurt, az új erőre kapott Köln és a csodálatos Hamburg. Akkor majd nem eshetik meg az sem, hogy a vidéken észre sem vesszük, hogy az annyira szükséges takarékosság fogalmát Budapesten mint igyekeztek azonosítani a vidéki közmunkák és egyéb beruházások szüneteltetésével, amihez eleinte bizony még az érdekelt vidék is tapsolt.

*

Most tavasszal a szegedi egyetem díszdoktorrá avatta Carl Heinrich Beckert, Poroszország volt nagy közoktatásügyi miniszterét. Ez a magyarbarát államférfiú, mikor a szegedi Templom-teret meglátta, egyszerre felfigyelt: „Ez már architektúra — mondotta — amely európai relációban is megállja a helyét”. Pár héttel ezelőtt Budapesten tartották ezidej kongresszusukat a világ építészei. Egy csoport ellátogatott Szegedre is, tapasztalatukról úgy nyilatkoztak, hogy az utolsó 30 év Magyarország építészeti alkotásai között a szegedi árkládok a legkimagaslóbbak. A *Leipziger Illustrierte Zeitung*nak most megjelent száma vagy öt képet hoz a Templom-térről. Ez a standard folyóirat a szegedi egyetem kiépítését valósággal mint kulturpolitikai világesemény ünnepeli. Eddig határozottan szerencsénk volt. Véletlenül ez évben tartották itt kongresszusukat a nagy európai orgonisták is és a mi nagy hangszenimknek a hírére ők is ellátogattak Szegedre. Európának legnagyobb templomi orgonája a passzai. Annak művésze, Diegelberg, amikor kipróbálta a szegedi orgonát, azt mondotta, hogy a maga hangszerét szívesen felcserélné a szegedivel. Ma a szegedi orgona is bent él az európai egyházi zeneművészek köztudatában.

A tavasszal Szegedre kísértem Mr. Mason-t, a *Rocketeller Fondation* amerikai központi elnökét, a híres természettudóst és mindaz, amit látott, any-

nyíra felkeltette az érdeklődését, hogy a Rockefeller-alapítványnak egy nagyobb segélyt helyezte kiállításba, amit még ez év december havára várunk. Vele jött egy gazdag amerikai hölgy, Rosales Martine, aki úgy felbuzdult, hogy kulturális célokra nyomban átadott nekem egy ezer dolláros csekket.

Igy hát már a világ kezd velünk foglalkozni és ha az Alföldről esik szó, most már nemcsak a betyárokat, Rózsa Sándort és a fokost emlegetik, hanem kulturértékeinket is számbaveszük.

Igy hát ma egy bizonyos nemzetközi idegenforgalom is kifejlődik, de az igazat megvallva, én a főszűlyt mégsem erre vetem. Egyelőre meg kell elégednünk, kisebb érdeklődési körrel és arra kell igyekeznünk, hogy az Alföld idegenforgalmát Szegedre irányítsuk.

Éppen most dolgozom azon, hogy hatalmas orgona-kottatárakat szerezzünk, amelyben a nagy orgonakomponistáknak, mint Bachnak, Händelnek, az olaszoknak, Cesar Franciknak, Lisztnek orgonakompozícióit rendre megszerezzük úgy, hogy a zenei világirodalom legnagyobb mestereinek műveiből majd sorozatos orgonakonzerteket rendezhetünk, amely vonzani fogja az Alföld művelt publikumát, de a budapesti zeneértőket is.

Júniusban, éppen a szegedi lehetőségekre való tekintettel, megnéztem a weingarteni szabad-színpadot is, ahol a bencés apát megengedte, hogy az ottani régi orgonának hangjait megafon segítségével a kolostor előtti színpadok zenei kíséretére felhasználják. Már régen figyelem a salzburgi színi és zenei eseményeket is. Mindebből arra a következtetésre jutottam, hogy a mi templomi terünkön is rendezhetünk majd a szabad ég alatt legkülönfélébb előadásokat, amelyeknek a sikerét különösen két tényező fogja biztosítani. Először egy meglepetés, amire nem is számítottunk; az, hogy a Templom-térnek akusztikája van, másodsor az, hogy óriási nézőtömeget képes befogadni és így az előadások, ha igazán művésziek lesznek, jövedelmezők is lehetnek. Ha ekként egyelőre belföldi magyar idegenforgalmat csinálunk is, ez is élénkíteni fogja szállodaink életét és kereskedőink üzleti tevékenységét.

MARSIGLI.

Az alábbiakban néhány mondatot közlünk a szegedi egyetem Marsigli-
emlékünnepeye alkalmával elhangzott
nyilatkozatokból.

Iványi Béla olasz nyelvű előadásában ezekkel a szavakkal vázolta Marsigli gróf és Szeged történelmi kapcsolatait: „Munkássága egy olyan hatalmas mű megjelenését eredményezte, amelyről éppen magyar tudósok állapították meg, hogy ilyen pazarlásig menő fényűzéssel kiállított műben Magyarországról még sem hazai, sem külföldi író nem emlékezett meg. Marsigli kutatásainak centruma Szeged volt, ami akkor igen fontos stratégiai pont volt. Első ízben 1693—1697-ig, másodsor 1700-ban tartózkodott Szegeden. Bejárta a Tisza Szeged-Titel közötti szakaszát, a Maros mentét, a Duna-Tisza közét, mindenütt kutatásainak szentelte minden pillanatát, amiről Bolognában őrzött nagyszerű s nekünk is módfelett becses gyűjteményének hatalmas kötetei tesznek tanúságot. A gyűjteményben a Tiszáról, és Szegedről igen sok rajz van“.